

Demir, Çimento, Mazot ve Un gibi Misli (Standart) Bir Malın Fiyatı Belirlenmeden Sadece Miktarı Kaydedilerek Veresiye Satışı (İsticrâr) Caiz Midir?

22 Nisan 2025

Alım-satım sözleşmelerinde esas olan, akit esnasında malın fiyatının taraflarca açık ve net bir şekilde belirlenmiş olmasıdır. Bununla birlikte çok eski zamanlardan beri insanların, örfen belirlenmiş olan ödeme zamanındaki piyasa fiyatı üzerinden ödenmek üzere fiyat belirlenmeden alışveriş yaptıkları da bilinmektedir. Bu durumda fiyatın belirlenmemiş olmasının alışverişe etkisi İslam âlimlerince tartışılmıştır.

Hanefî kaynaklarda zorluğu (harac) gidermek amacıyla örfe dayalı olarak kişinin bir iş yerinden fiyat belirlenmeden ve bedeli ürün tüketildikten sonra ödenmek üzere peyderpey bir mal almasının (isticrâr akdi) istihsanen caiz olduğu yönünde görüşler mevcuttur. (İbn Âbidîn, Reddül-muhtâr, 4/516) Hanbelî eserlerde de günlük alınıp tüketilen belli bir malın bedelinin, aybaşı veya yılbaşı gibi ödeme zamanlarındaki piyasa fiyatı esas alınarak toptan ödenebileceği belirtilmektedir. (İbn Kayyim, İ'lâmü'l-muvakkî'in, 5/401-402; Merdâvî, el-İnsâf, 4/310) Bu hususta gerek bazı Hanefîler gerekse Hanbelîlerin ictihadları, halkın bu yöndeki ihtiyacına, bu ihtiyaca binaen öteden beri oluşmuş bulunan örfe ve uygulamanın taraflar arasında nizaa/anlaşmazlığa götürmemesine ve bütün bunlara dayanan istihsan gibi gerekçe ve delillere dayanmaktadır.

Günümüzde de özellikle fiyatların istikrarsız olduğu dönemlerde toplumda bu yönde bir örf oluşması durumunda insanların maslahatı dikkate alınarak demir, çimento, mazot veya un gibi misli (standart) malların fiyatları baştan belirlenmeden sadece miktarının kaydedilmesiyle yapılacak bir işlem caizdir. Bu durumda fiyatı belirlenmeden alınan malın bedeli, tarafların karşılıklı rızası ile nizaa sebep olmayacak bir şekilde, örfen aralarında belirlenen ödeme günündeki rayiç fiyat üzerinden ödenir.

Kaynak: Diyanet İşleri Başkanlığı, Din İşleri Yüksek Kurulu Fetvaları (12. Baskı, 2025), s. 688